

Audiovizuālo darbu tarifu veidošanas principi un kritēriji

Saturs

Ekskluzīvās tiesības un tiesības uz autoratlīdzību	2
Tarifu veidošanas pamatprincipi.....	2
Autoratlīdzības tarifu iespējamie veidi	3
Autoratlīdzības aprēķināšanas metodika un kritēriji.....	6
Audiovizuālo darbu pārvaldījuma izdevumi.....	8
Kopsavilkums	9

Ekskluzīvās tiesības un tiesības uz autoratlīdzību

Saskaņā ar tiesību doktrīnā atzīto autora mantisko tiesību funkcija ir “nodrošināt to [tiesību] īpašnieka mantiskās intereses, kas var tikt īstenotas tādā gadījumā, ja likums garantē tiesību īpašniekam zināmā mērā ekskluzīvu tiesību uz darba lietošanu un mantiska labuma gūšanu, ļaujot citiem lietot darbu noteiktos veidos. Savā būtībā autora mantiskās tiesības ir lietu jeb reāltiesības, jo līdzīgi kā īpašuma, servitūtu un citas lietu tiesības nodrošina personām noteiktu monopolu uz objektīvi pastāvoša objekta (darba) lietošanu un rīcību ar to. Tiesības ir mantiskas tiesības (patrimoniālas tiesības), jo ietilpst personas mantas sastāvā.”¹

Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijas (turpmāk saukta - WIPO) autortiesību un blakustiesību terminu vārdnīcā uzsvērts, ka “tiesības prasīt autoratlīdzību un noteikt citus darba izmantošanas nosacījumus ir neatdalāmas un tieši no ekskluzīvo tiesību būtības izrietošas tiesības (līdz ar to ekskluzīvo tiesību gadījumā nav nepieciešams to papildus noteikt).”²

Tarifu veidošanas pamatprincipi

Tarifi tiek noteikti, balstoties uz Starptautiskās autoru un komponistu sabiedrību konfederācijas (turpmāk saukta – CISAC), kuras locekle ir arī AKKA/LAA, rekomendācijām, ņemot vērā Latvijā spēkā esošos normatīvos aktus un autoru mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju apstiprinātos audiovizuālo darbu izmantošanas tarifus citās Eiropas Savienības dalībvalstīs.

Viens no pamatprincipiem noteic, ka autori ir tiesīgi jebkurā gadījumā saņemt taisnīgu daļu no iegūtā ieņēmuma par savu darbu un ka CISAC spēkā esošo Statūtu 4.b) pants nosaka tās misiju „pārraudzīt un nodrošināt ar [literāriem un mākslas] darbiem saistīto ekonomisko un tiesisko interešu ievērošanu gan starptautiskā jomā, gan attiecībā uz vietējo likumdošanu”, tāpēc CISAC kopš tās dibināšanas seko savu biedru darbībai tarifu noteikšanā, lai gan jāatceras, ka, Statūtu 20.a) pants nosaka, ka, „izņemot tīri administratīvus jautājumus, visiem lēmumiem, kas pieņemti saskaņā ar šo Statūtu noteikumiem un kas izziņoti organizācijām, ir tikai rekomendējošs raksturs”.

Vairums lēmumu, ko CISAC ir pieņēmusi, aprobežojas ar to galveno principu definēšanu, kuri tiek piemēroti visos biedrības “Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra/Latvijas Autoru apvienība” (turpmāk – AKKA/LAA) noteiktajos tarifos, ievērojot faktu, ka tiesību īpašniekiem ir tiesības saņemt pienācīgu atlīdzību par viņu darbu izmantošanu un tieši autoriem kā tiesību īpašniekiem ir tiesības noteikt atlīdzību par darbu izmantošanu, turklāt autora valstiskā piederība nevar būt par pamatu mazākas autoratlīdzības saņemšanai (minētais princips

¹ M. Grudulis. Ievads Autortiesībās., Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006., 111.lpp.

² Guide to the Copyright and Related Rights Treaties administered by WIPO and Glossary of Copyright and Related Rights Terms., Geneva: WIPO, 2003., p. 287.

izriet no AKKA/LAA un ārvalstu autortiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju savstarpējās pārstāvniecības līgumiem):

- 1) „Tarifi jānosaka pašiem autoriem” (9. kongress, Varšava, 1934);
- 2) „Autoram vienmēr jābūt iekļautam viņa darba radītā ieņēmuma sadalē, un šis princips ietver jebkuru vienreizēju maksājumu” (12. kongress, Parīze, 1937. CIAD – Montekarlo, 1971);
- 3) „Visās valstīs atlīdzība, kas pienākas autoriem un izdevējiem, ir jāiekasē uz procentu sistēmas bāzes, kāda ir ierastā prakse intelektuālās jaunrades izmantošanā” (12. kongress, Parīze, 1937);
- 4) „Ārzemju darbu izpildījums nevar būt par iemeslu zemākam procentu likmes piemērojumam par nacionāliem darbiem piemēroti” (13. kongress, Stokholma, 1938).

Nosakot tarifus, AKKA/LAA ņem vērā ne tikai vispārīgos CISAC rekomendācijās ietvertos pamatprincipus, bet ievēro arī Latvijā spēkā esošos normatīvos aktus un tiesu praksi – gan Latvijas nacionālo tiesu praksi, gan uz konkrēto jomu attiecināmo Eiropas Savienības tiesu praksi.

Autoratlīdzības tarifu iespējamie veidi

Nosakot atlīdzības apmēru, tarifus iespējams veidot divējādi:

- 1) kā procentu no darba izmantotāja ieņēmumiem;
- 2) kā fiksētu summu.

Izvēloties, kuru no tarifu veidošanas kritērijiem izmantot, tiek ņemts vērā:

- a) vai izmantojamiem darbiem ir primāra nozīme konkrētajā izmantojuma veidā, t.i., vai bez tiem attiecīgais izmantojums vispār ir iedomājams;
- b) vai izmantojamiem darbiem ir sekundāra nozīme, t.i., konkrētā darbība, kuras ietvaros tiek izmantoti autoru darbi, principā ir iespējama arī bez autoru darbiem.

Pirmajā gadījumā, ņemot vērā, ka konkrētā darbība bez autoru darbu izmantošanas nav iespējama, arī autoriem kā personām, kuru darbs tiek tieši izmantots ieņēmumu ģenerēšanā, ir leģitīms pamats pretendēt uz daļu no autoru darba izmantotāja ieņēmumiem, kuri tiek gūti, cita starpā arī nozīmīgi izmantojot autoru darbus.

Otrajā gadījumā, kad konstatējams, ka darbiem to izmantotāja darbībā ir sekundāra nozīme un bez tiem teorētiski varētu iztikt, autoriem nav pamata pretendēt uz ieņēmumiem, kuri tiek fiksēti kā procentuāla daļa no darbu izmantotāja ieņēmumiem, bet tikai uz fiksētu samaksu.

Tāpat, izvēloties procentuālu vai fiksētu tarifu, jāņem vērā, vai starp ieņēmumiem un darbu izmantošanu pastāv tieša saikne:

- a) ja pastāv tieša saikne, ir pamats piemērot procentuālo atlīdzības noteikšanas veidu, turklāt - jo ciešāka saikne starp ieņēmumiem un konkrēto darbu izmantojumu, jo lielāks autoratlīdzības procents nosakāms par attiecīgo darbu izmantojumu;

b) ja darbu izmantošanai nav tiešas saiknes ar ieņēmumiem, atlīdzība ir nosakāma fiksētu summu veidā.

Kā papildkritēriju visiem procentuālajiem tarifiem ir pamats piemērot arī konkrētajam izmantošanas veidam noteiktu maksājāmās autoratlīdzības minimumu. Šim minimumam ir divējāds raksturs. Pirmkārt, tas garantē autoram minimālu samaksu par viņa darbu izmantošanu, nenonivelējot samaksu līdz formālai darba izmantošanas atļaujas saņemšanai par nebūtisku summu, bet nodrošinot autoram pienācīgu atlīdzību par viņa izņēmuma tiesību izmantošanu. Nosakot jebkura veida minimumu, tas piesaistāms pie objektīvi izmērāmiem parametriem, lai tā piemērošana nebūtu patvaļīga. Attiecīgajiem parametriem vajadzētu būt maksimāli saistītiem ar darbu izmantošanu (publiska izpildījuma vai publiskošanas auditorija, laika posms, tirāža, lejupielāžu, straumējumu, abonētu skaits utt.) un pēc iespējas konsekventiem, piesaistītiem līdzīgam izmantojuma veidam, kur šis minimums netiek piemērots. Tāpat minimuma noteikšanā jāņem vērā, ka jomās, kur autoru darbus izmanto ievērojamā skaitā, attiecīgajam minimumam jānodrošina arī faktiskā atlīdzības nonākšana līdz autoram, ievērojot gan kolektīvā pārvaldījuma īstenošanas izmaksas, gan faktu, ka no atlīdzības autoram vēl jāveic nodokļu maksājumi.

Otrkārt, minimuma noteikšana liedz darbu izmantotājiem uz autoru darbu rēķina īstenot dempingu, šķērssubsīdijas dažādu pakalpojumu ietvaros, nodrošinot, ka attiecīgajam darbu izmantotājam jāreķinās ar noteiktu minimālu maksājumu, kurš būs jāveic neatkarīgi no tā, vai izmantojums ir komerciāls vai nekomerciāls un neatkarīgi no tā, vai izmantotājs ir privāts komersants, biedrība, nodibinājums vai valsts finansēta juridiska persona (neatkarīgi no tās juridiskās formas). Šādi kolektīvā pārvaldījuma organizācija nodrošina arī no konkurences likuma prasībām izrietošo prasību visiem darbu izmantotājiem piemērot vienotus nosacījumus, ciktāl objektīvi kritēriji to pieļauj.

Par audiovizuālu darbu izmantošanu piemērojamā tarifa veida izvēle

Analogi citu valstu pieredzei autoratlīdzības tarifu sistēma audiovizuālu darbu gadījumā ir modelēta, ņemot vērā to izmantojuma saikni ar ieņēmumiem, kas tiek gūti no darbu izmantošanas, vai kā fiksēta maksa.

Procentuālā tarifa piemērošana atbilst Autortiesību kolektīvā pārvaldījuma likuma (turpmāk – AKPL) 32.panta nosacījumiem, jo ietver sevī divus no AKPL 32.panta 2.daļā minētajiem kritērijiem:

- tas korelē ar “tiešu komerciālu labumu, kuru gūst darba vai blakustiesību objekta izmantotājs attiecīgā izmantojuma rezultātā”, t.i., atlīdzības apmēram pastāv tieša sasaiste ar izmantotāja gūtajiem ieņēmumiem;
- tas korelē ar “darba vai blakustiesību objekta izmantošanas mērķi, apjomu un nozīmību atkarībā no izmantošanas veida saimnieciskās vai citas darbības ietvaros.

Tarifs tiek piemērots kā fiksēta summa:

- minimālā tarifa veidā gadījumos, kuros darba izmantojums ir nekomerciāls, bet pēc formas analogs tam, par kādu varētu tikt gūti arī ieņēmumi (piemēram, bezmaksas kino seanss)

-gadījumos, kad saikne starp izmantojumu un ieņēmumiem nav tieša (piemēram, darbu publiskošana interaktīvos multimediju stendos vai skārienjūtīgos ekrānos ekspozīcijās un izstādēs, publiskošana, iekļaujot audiovizuāla darba fragmentu citā darbā)

Attiecībā uz izmantojuma veidiem, kas nav administrējami tikai kolektīvi, AKKA/LAA administrē izmantojumu audiovizuāliem darbiem: 1) kas radīti Latvijas teritorijā līdz 1993. gadam, 2) kas radīti Latvijas teritorijā pēc 1993. gada un kuru producenti un autori ir vienojušies, ka atlīdzība par to izmantojumu ir maksājama caur kolektīvā pārvaldījuma organizāciju. Tā kā šāds repertuārs veido ierobežotu daļu no elektronisko plašsaziņas līdzekļu (turpmāk – EPL) izmantotajiem audiovizuālajiem darbiem, arī audiovizuālu darbu raidīšanai par atbilstošu atzīts tarifs kā fiksēta summa.

Minimālie maksājumi

Nosakot tarifus par jebkura veida darbu izmantošanu, ir jārēķinās, ka atsevišķos gadījumos darbu izmantošana tiek īpaši subsidēta, tiek veikta nekomerciāla izmantojuma ietvaros vai arī tai nav tiešas sasaistes ar darbu izmantotāja gūtajiem ieņēmumiem.

Tomēr arī šādos gadījumos, neraugoties uz to, ka darbu izmantotājs negūst peļņu vai veic darbu izmantošanu nekomerciālu pasākumu ietvaros, darbu autoram saglabājas tiesības saņemt atlīdzību par viņa darbu izmantošanu. Tas izriet no šī dokumenta ievaddaļā minētās autora ekskluzīvo tiesību dabas un Autortiesību likuma 15.panta 4.daļas, atbilstoši kurai “autoram ir tiesības izmantot savu darbu jebkādā veidā, atļaut vai aizliegt tā izmantošanu, saņemt atlīdzību par atļauju izmantot savu darbu un par darba izmantošanu, izņemot likumā paredzētos gadījumus”.

Līdz ar to tiek prezumēts, ka autoram ir tiesības saņemt atlīdzību par darba izmantošanu, izņemot Autortiesību likumā tieši noteiktos autortiesību ierobežojumus.

Lai nodrošinātu autoriem pienācīgu minimālo atlīdzību par viņa darbu izmantošanu, AKKA/LAA noteiktajos tarifos tiek piemēroti minimālie autoratlīdzības maksājumi, atbilstoši kuriem tiek noteikta minimālā samaksa, kas darbu izmantotājam jāmaksā neatkarīgi no viņa ieņēmumiem, kas gūti darbu izmantošanas ietvaros, pat gadījumos, kad tādi netiek gūti vispār.

Nosakot minimālos autoratlīdzības maksājumus, AKKA/LAA, pamatojoties uz AKPL 32.panta otrās daļas 2.punktu, ņem vērā tādus objektīvus darbu izmantošanas intensitātes kritērijus, kuri raksturo ne tikai tiešu komerciālu labumu, ko gūst darbu izmantotājs, bet arī darbu izmantošanas intensitāti:

- 1) minimālo maksājumu korelācija ar skatītāju auditorijas lielumu;
- 2) tāds minimālo maksājumu apmērs, lai, pie attiecīgā darbu izmantojuma veida veicot iekasētās atlīdzības sadali, to vispār būtu iespējams tehniski sadalīt un praktiski izmaksāt (t.i., izmaksājamās atlīdzības apmērs būtu izmērāms pilnos eirocentos).

Nosakot minimālos autoratlīdzības maksājumus, AKKA/LAA, pamatojoties uz AKPL 32.panta otrās daļas 2. un 3.punktu, ņem vērā faktu, ka jebkurai iekasētajai autoratlīdzībai jābūt tādai, lai autoram vispār būtu interese attiecīgo licences līgumu noslēgt, līdz ar to, lai autoram to vispār

būtu iespējams izmaksāt. Minimālas atlīdzības normas audiovizuālo darbu izmantojumam ir izstrādājusi autoru un filmu studiju pārstāvju veidota darba grupa, ņemot vērā starptautiskajā praksē atzītus audiovizuālās nozares standartus.

Autoratlīdzības aprēķināšanas metodika un kritēriji

Ievērojot augstākminēto, autoratlīdzības aprēķināšanā tiek ievērota sekojoša metodika un tiek ņemti vērā sekojoši kritēriji:

I Publiskais izpildījums

Publiskais izpildījums kinozālēs

- Audiovizuālā darba hronometrāža minūtēs
- Audiovizuālā darba veids – mākslas/dokumentālā filma vai animācijas filma
- Tiek ņemts vērā, vai pasākums ir ar ieejas maksu vai bez
- Ja pasākums ir bez ieejas maksas, tiek ņemts vērā apmeklētāju skaits
- Ja pasākums ir ar ieejas maksu, tiek ņemts vērā pārdoto biļešu ieņēmumu apjoms

Publiskais izpildījums muzeju pastāvīgajās ekspozīcijās un izstādēs

- Pārdoto biļešu ieņēmumi
- Izmantojuma dienu skaits

Publiskais izpildījums vienreizējā sarīkojumā, ja ekrāns pa diagonāli nav lielāks par 100 cm

- Programmas garums stundās;

Filmu fragmentu izmantošana muzeju pedagoģiskajās programmās

- Programmas garums minūtēs
- Izglītojošo nodarbību skaits

Publiskais izpildījums koncertos, ballēs u.c. pasākumos, kuros tiek izņemta mūzikas publiskā izpildījuma licence

- Audiovizuāla darba veids - mākslas/dokumentālā filma vai animācijas filma
- Audiovizuāla darba rādīšanas reižu skaits
- Pasākuma apmeklētāju skaits

Skatuves darbā iekļauta audiovizuāla darba publisks izpildījums

- Izpildījuma reižu skaits
- Izmantotā darba vai tā fragmenta hronometrāža minūtēs

II Raidīšana

- Apraide – pārrobežu, nacionālā, reģionālā vai vietējā
- Darba hronometrāža minūtēs
- Darba veids - spēlfilma (precizējot, vai tā ir literāra darba ekranizācija), dokumentālā filma, animācijas filma (precizējot, vai tā ir literāra darba ekranizācija)

III Publiskošana, iekļaujot audiovizuāla darba fragmentu citā darbā

Iekļaujot skatuves vai jaunā audiovizuālā darbā

- Izmantotā darba fragmenta hronometrāža minūtēs

IV Reproducēšana

Datu nesējos, kuros reproducēti tikai audiovizuāli darbi

- Filmu kopiju skaits
- Filmas kopijas vairumtirdzniecības cena

Multimedijos

- Izmantotā darba vai tā fragmenta hronometrāža minūtēs
- Multimediju kopiju skaits

V Publiskošana, padarot pieejamus sabiedrībai

Publiskošana tiešsaistē

- Darba veids – dokumentāla filam/spēlfilma vai animācijas filma
- Darba hronometrāža minūtēs
- Satura nodrošinātāja ieņēmumi no gala lietotājiem un reklāmas ieņēmumi
- Darba straumējumu/skatījumu skaits

Lejupielādei

- Darba veids – dokumentāla filam/spēlfilma vai animācijas filma
- Darba hronometrāža minūtēs
- Satura nodrošinātāja ieņēmumi no gala lietotājiem un reklāmas ieņēmumi
- Darba lejupielāžu skaits

Interaktīvos multimediju stendos vai skārienjūtīgos ekrānos ekspozīcijās un izstādēs

- Darba vai tā fragmentu kopējā hronometrāža minūtēs
- Izmantojuma ilgums

Audiovizuālo darbu pārvaldījuma izdevumi

Pārvaldījuma izdevumos ietilpst gan tiešie pārvaldījuma izdevumi, tādi kā licences izsniedzēja darbinieka darba alga un citu iesaistīto darbinieku atalgojums, pasta izdevumi, kancelejas preces, telefona izmaksas, datora laika izmaksas, elektrība, darba vietas komunālās izmaksas, autoru darbu datu bāzes veidošana, kā arī starptautisko datu bāzu izmantošanas nodrošināšana utt.

Otra liela pārvaldījuma izdevumu daļa attiecināma uz netiešajiem izdevumiem, piemēram, kopējām administrācijas darbinieku izmaksām, saistīto nodaļu atbalsta funkciju sniegšanu, kur ietilpst juridiskās, dokumentācijas un sadales, grāmatvedības, lietvedības nodaļu darbs, tāpat izmaksām pieskaitāmas sētnieka, apsarga pakalpojumu, transporta pakalpojumu izmantošanas un mājas ekspluatācijas izmaksas.

Visas izmaksas ir dokumentētas AKKA/LAA grāmatvedības dokumentos un ik gadu auditētas. Tās atspoguļotas biedrības ikgadējos finanšu pārskatos, to pareizība apstiprināta zvērināta auditora ziņojumā. Saskaņā ar AKKA/LAA līgumu par autora mantisko tiesību kolektīvo pārvaldījumu noteikts, ka AKKA/LAA ietur tiesību pārvaldījuma izdevumu segšanai ne vairāk par 25% no iekasētajām summām.

AKKA/LAA veiktā tiesību pārvaldījuma izmaksas atzīstamas par iespējami zemākām un atbilstošām efektīva biznesa un labas pārvaldības principiem.

Kopsavilkums

AKKA/LAA veidotie tarifi atbilst gan CISAC rekomendācijām, gan WIPO vadlīnijām tarifu veidošanā. Tie ir samērīgi attiecībā pret autoru organizāciju tarifiem citās valstīs.

Visi tarifi tiek apstiprināti autoru padomes sēdēs.

AKKA/LAA darbību uzrauga par autortiesību un blakustiesību nozari atbildīgā valsts institūcija – Kultūras ministrija, kuras pārstāvis deleģēts piedalīties AKKA/LAA padomes sēdēs un autoru kopsapulcē.

Tarifi ir pieejami AKKA/LAA interneta vietnē.

A large, stylized handwritten signature in red ink, which appears to read 'AKKA/LAA'. The signature is written in a cursive, flowing style with a diagonal slash separating the two parts of the name.